

ประวัติความเป็นมาของประเพณีการทำบุญเดือนสิบ

วันแรม 15 ค่ำเดือน 10 เป็นวันสารทไทย ทั่วทุกภาคจะมีการทำบุญ ทางภาคกลางเรียกว่า “ทำบุญสารท” ภาคใต้เรียกว่า “ทำบุญตา-ยายหรือบุญเดือนสิบหรือบุญชิงเปรต” ภาคใต้ต่างจากภาคอื่น คือ ภาคใต้จะมี ๒ วัน คือ วันรับและวันส่ง ถ้าจังหวัด

พังงาจะรับตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ คนจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราชชุมพร จะรับตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบ แต่ถ้าเป็นวันส่งเหมือนกัน คือ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยซึ่งผสมผสานกับวัฒนธรรมอินเดีย เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อผู้มีพระคุณทำบุญให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วและยังเป็นการร่วมทำประเพณี

ธรรมเช่นความสามัคคี ความเมตตาเป็นต้น เกิดขึ้นเนื่องจากบรรพบุรุษผู้ฉลาดมองการณ์ไกลว่า อนาคตของหน้าเมื่อโลกเปลี่ยนแปลงเจริญด้านวัตถุ คนจะหลงมัวเมาจนทิ้งทางศาสนาและศีลธรรม จึงได้หาวิธีตั้งประเพณีนี้ขึ้น เพื่อให้ลูกหลานพากันประพฤติธรรม จะได้อยู่กันอย่างมีความสุข โดยพยายามสอดแทรกสาระธรรมไว้มากมาย ฉะนั้นขอให้ลูกหลานทั้งหลายให้เขาใจจุดมุ่งหมายให้ถูกต้องไม่ใช่ทำแต่พอแล้วเสร็จตามประเพณีเท่านั้น มักจะกลายเป็นความมกมายไร้สาระ

ความมุ่งหมายของการทำบุญสารทเดือนสิบ

ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ตลอดจนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ด้วยช่วงเวลาปฏิบัติและวิถี ปฏิบัติของผู้ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน จึงทำให้ประเพณีนี้มีความมุ่งหมายอื่น ๆ เข้าประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่น ที่ล่วงลับไปแล้ว

2. เป็นการทำบุญ แสดงความชื่นชมยินดี ในโอกาสที่ได้รับผลิตผลทางการเกษตร ในช่วงปลาย เดือน 10 ซึ่งตรงกับประเพณีสารท เป็นระยะที่พืชพันธุ์ต่าง ๆ กำลังให้ผล ชาวบ้านจะนำพืชผล ทั้งในลักษณะที่ไม่แปรสภาพและแปรสภาพเป็นอาหารต่าง ๆ แล้วไปถวายพระสงฆ์ เพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

3. เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ในด้านปัจจัยอาหารแต่ภิกษุสงฆ์ ในช่วงฤดูฝน โดยนำพืชผลไม้ และอาหารแห้งไปถวายพระสงฆ์เพื่อเก็บไว้เป็นเสบียงในฤดูฝน ซึ่งจะเริ่มในตอนปลายเดือน 10 การจัดเสบียงอาหารนี้ จะจัดเป็นสำรับที่ชาวใต้เรียกว่า "หมรับ" แล้วถวายโดยวิธีให้พระภิกษุ จัดสลากเรียกว่า "สลากภัต" พระภิกษุจะให้ศิษย์เก็บหมรับไว้ เพื่อนำมาประเคนถวายเป็นมื้อๆ

4. เพื่อเป็นการแสดงความสนุกสนานรื่นเริงประจำปีร่วมกัน เพราะญาติมิตรที่อยู่ใกล้ไกลจะกลับ สู่ภูมิลำเนาพร้อมหน้าพร้อมตากัน จึงมักมีการจัดงานรื่นเริงเฉลิมฉลองกันในลักษณะ ต่างๆ จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการจัดงานรื่นเริงควบคู่กับประเพณีทำบุญเดือน 10 เป็นงาน ใหญ่โต เรียกว่า "งานเดือนสิบ" ซึ่งยังคงจัดมาจนถึงปัจจุบัน

ปริศนาธรรมในการทำในวันบุญตายาย

สำหรับปริศนาธรรมในการทำบุญตายายจึงขอใคร่เฉลยปริศนาธรรมที่สอดแทรกไว้ในงานทำบุญตายายเพื่อลูกหลานจะได้ทำถูกต้องโดยเฉพาะของภาคใต้เป็นเรื่องๆไป

เรื่องแรกคือ “เปรตพระเจ้าพิมพิสาร” เปรตเป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้ตกนรก เพราะ ยักยอกเงินที่พระเจ้าพิมพิสารให้นำไปทำบุญถวายพระ และได้ตกนรกชดใช้กรรม 60,000 ปี เป็นเรื่องไว้สอนเตือนลูกหลานว่าอย่าให้ได้ตกไปเป็นเปรตแม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากโลกเจริญขึ้นคนมากขึ้นวัตถุมิจำกัด จึงเกิดการแย่งวัตถุ จิตใจจึงมี

แต่ความหิวกระหายหลายเป็นปรตทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ ตายายจึงเอาเรื่องนี้แทรกไว้เตือนลูกหลาน ในเรื่องเล่าว่า ปรต 4 ตัวที่อยู่ในรอกนั้นได้โผล่ขึ้นมาเพื่อที่จะแก่มนุษย์ แต่ทุกตัวโผล่ขึ้นมาพูดได้เพียงคำเดียวแล้วจมหายไป เนื่องจากเคยได้ทำบาปกรรมไว้มากเช่น โกงกิน คอรัปชั่น เป็นต้น มันจะสาระภาพผิดเพื่อร้องเตือนมนุษย์ดังนี้ว่า

ตัวที่หนึ่งโผล่ขึ้นมาร้องว่า “ ทู ” แล้วจมหายไป คือมันพยายามจะบอกว่าสมัยอยู่เมืองมนุษย์มีสมบัติอยู่มากแต่ไม่เคยให้ทาน ทำที่พึงแก่ตน จึงต้องทุกข์อยู่ในนรกทรมาณปานนี้

ตัวที่สองโผล่ขึ้นมาร้องคำว่า “ สะ ” แล้วจมหายไป คือมันจะบอกว่า หกหมื่นปีเต็มๆ ที่ต้องหมกไหม้ในนรก เมื่อไรจะสิ้นสุดสักที

ตัวที่สามโผล่ขึ้นมาร้องคำว่า “ นะ ” แล้วจมหายไป คือมันจะบอกว่า จะเอาที่สุดมาจากไหน ไม่มีที่สุดสำหรับเรา เนื่องจากทำบาปไว้มาก

ตัวที่สี่โผล่ขึ้นมาร้องคำว่า “ โส ” แล้วจมหายไป คือมันจะบอกว่า หากมันได้ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง จะรีบทำตนให้ถึงพร้อมด้วยทาน ศีล ภาวนาประกอบบุญกุศลให้มาก

ปรตทั้งสี่ตัวตายายนำมาผูกไว้เพื่อเตือนลูกหลานอย่าให้มัวเมา กอบ โภย โกงกิน คอรัปชั่นเห็นแก่ความโลภอยากได้จะกลายเป็นปรตไป

เรื่องที่สองคือร้านปรต มีไว้เพื่อต้องการหักให้ลูกหลานเป็นนิสัยใจกว้างทำทาน ไม่เลือกหน้า ไม่เลือกชั้นวรรณะ โดยเฉพาะให้สงเคราะห์คนยากคนจนที่ลำบากกว่า มิใช่มีเพียงให้ลูกหลานได้แย่งชิงขนมกันนอกจากนี้ยังมีอีกชุดดับไล่กระตังนำไปวางไว้ นอกกำแพงวัดสำหรับพวกปรตที่บาปหนักคือพวกที่สังกรรมรังเกียจเช่นพวกโรคเรื้อน ติดต่อดังนี้ เป็นความฉลาดของตายายที่หักให้ลูกหลานทำทานชนิด ที่ไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะปรตชั้นไหน แม้สัตว์เดรัจฉานหมากาไก่อก็พลอยอิมสำราญด้วย

เรื่องขนมมมเนย นั้นมีมากมายหลายชนิดเช่น ขนมพวง-ลา ขนมไข่ปลา ขนมหวาน ขนมบัว ฯลฯนั้นตายายต้องการสอนให้เห็นถึงเรื่อง สังฆารธรรม ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ไม่ว่าจะเป็ขนมอะไรก็ล้วนแต่เป็นสังฆาร เกิดจากการปรุงแต่ง ร่างกายก็เช่นกันอย่าได้มัวเมานัก

เอกลักษณ์ขนมของภาคใต้ที่ขาดมิได้ คือ ๑.ขนมพอง ๒. ขนมลาเอกลักษณ์ขนมของภาคกลางเรียกว่า ขนมกระยาศาสตร์ กล้วยไข่

หัวใจคือสำคัญของหมรับ คือ ขนม 5 อย่าง

ซึ่งมีความหมายต่อการ อุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับ และถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญสารท เดือน 10

ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนแพ สำหรับญาติผู้ล่วงลับใช้ล่องข้ามหัวมหรธพตามคติ ทางพุทธศาสนา

ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรรณเครื่องนุ่งห่ม

ขนมกง (ขนมไข่ปลา) เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ

ขนมดีชะ เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ยสำหรับใช้สอย

ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนสะบ้า สำหรับญาติผู้ตายจะได้ใช้เล่นสะบ้าในวันสงกรานต์

ผู้สูงอายุบางคนกล่าวว่า ขนมที่เป็นหัวใจของการจัดหมรับมี 6 อย่าง โดยเพิ่มตาลอยมัน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนฟูกหอมอนเข้าไปด้วยขนมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นขนมที่สามารถเก็บไว้ได้นานไม่บูด เสียง่าย เหมาะที่จะเป็นเสบียงเลี้ยงสงฆ์ไปได้ตลอดฤดูฝน

เรื่องการสวดบังสกุลกระดูก ถ้าไม่มีก็เอารูปถ่ายแทน นี่ตายายก็สร้างการสอนไม่ให้ลูกหลานหลงมัวเมาในชีวิต ให้เจริญมรณานุสติ โดยมีกระดูกตายายเป็นพยานหลักฐานจะนั้นอย่าได้หลงมัวเมาเลย สังขารนี้ไม่เที่ยงต้องเกิดแก่เจ็บ ตายเป็นธรรมดา อย่าหลงยึดถือว่าเป็นตัวตนของเราจนประมาท ลืมสร้างคุณงามความดีก่อนที่จะตายไปจากโลกนี้

ขั้นตอนในการประกอบพิธี

สำหรับในสมัยโบราณเริ่มตั้งแต่เช้าตรู่ ได้สวดบทพระเจ้าพิมพิสารมีพระสงฆ์ ๔ รูปสวดที่ศาลาหน้าโบสถ์บทสวดจะบอกถึงที่มาของการทำบุญตายายส่วนที่ศาลาการเปรียญก็จะเตรียมอาหารถวายพระมีการไหว้พระสวดมนต์ รับศีล ฟังธรรม ถวายสังฆทาน และหลังจากพระสวดบังสุกุลเสร็จลูกหลานก็มักจะมาชิงเปรตเพราะถือว่าอาหารนั้นเป็นอาหารที่ศักดิ์สิทธิ์และเมื่อกินแล้วก็จะโชคดี แต่หลวงพ่พุทธทาสเป็นเคล็ดอุบายทำลายการถือชั้นวรรณะ นอกจากนี้ยังมีการวางกระชงไว้นอกวัด ไว้ให้ เยาะ เจาะ ง่อย (กระจอกงอก ง่อย) เนื่องจากชั้นวรรณะต่ำของอินเดียต้องอยู่รับทานข้างนอกเมื่อเสร็จก็มีการทำบุญถวายอาหารและของแห้ง สำหรับภาชนะที่ใส่อาหารจะแตกต่างกันไป เช่น ชาวนครศรีธรรมราชจะใช้กระจาด หรือ เรียกว่า หมับ ชาวสุราษฎร์ธานีจะใส่ถาด เรียกว่า ถาดบิณฑ์ ปัจจุบันที่เห็นบางแห่งใส่ตะกร้าพลาสติก ใส่ขันแทนกระชงก็มี

ประโยชน์ที่ได้จากการบำเพ็ญบุญตายาย

พอสรุปเป็นข้อใหญ่ดังนี้

1. ได้ร่วมประพฤติกุศลกรรม กตัญญูกตเวทิตา ระลึกถึงคุณของบรรพบุรุษมีตายายเป็นต้น แล้วได้กระทำตอบด้วยการบูชาอย่างใหญ่หลวง

2. เป็นการบำรุงพระศาสนา ให้กำลังแก่ภิกษุสงฆ์ เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมสืบพระศาสนาต่อไป โดยนำอาหารทั้งสดและแห้งมาถวายท่าน

3. เป็นการทำลายความเห็นแก่ตัวได้รับบุญคือความสุขใจไม่น้อยการทำบุญตายายคือการทำลายศัตรูของมนุษย์คือ กิเลส ทาน-ชำระความโลภ คีล มีเมตตาสามัคคี อามาท พยาบาทปัญญาพิจารณาเห็นความจริงของสังขารว่าไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนที่เที่ยงแท้ถาวรจะทำลายความหลงมัวเมาในชีวิต

เราจะต้องตอบแทนตายายอย่างไร โดยแท้จริงแล้วตายายไม่ได้เป็นเปรตชั้นต่ำในนรกดังที่กล่าวแล้วนั้น คำว่า “เปตตะ” ภาษาขาลิ หมายถึง ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ตายายเป็นตัวอย่างแห่งความดีตายายแท้จริงไม่ใช่-เนื้อหนังร่างกาย แต่เป็นคุณธรรมภายในใจคือ

ตามีคุณธรรมแห่งความเป็นตา 3 ข้อใหญ่ๆ คือ

1. ความเมตตา เห็นสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อน ร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันจึงไม่เบียดเบียนกันก่อนนอนจะแผ่เมตตาทุกคืน

2. ตถตา คือปัญญาที่รู้เห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงว่ามันเป็น อนิจจตา คือ ไม่เที่ยง เป็น ทุกขตา คือเป็นทุกข์ อนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงไม่หลงยึดถือตัวตน เห็นเกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดาแน่นอนเช่นนั่นเอง จึงไม่หลงมัวเมาในชีวิต

3. สุญญตา คือความว่างจากกิเลส เมื่อจิตรู้เห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงก็จะเบื่อหน่ายคลายกำหนดจิตก็หลุดพ้นจากกิเลสเป็นจิตว่างเข้าถึง “สุญญตา” อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาอันสูงสุด

ส่วนคุณธรรมของขายนั่น ภาษาบาลีว่า “ญายะ” คือการปฏิบัติเพื่อออกจากทุกข์ ทุกอริยาบทของขายนั่นไม่ว่าบุคคลจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์

ฉะนั้นโอกาส แห่งการทำบุญตายายเราจะตอบแทนท่านได้ถึงที่สุดก็ด้วยการกระทำให้ คุณธรรมเหล่านั้นมีในใจตน ไม่ใช่ทำขนมไปให้ท่านกินตัวเนื้อหนังร่างกายเป็นเรื่องภายนอกเป็นค่าเราไม่สามารถตอบแทนได้ แต่อาศัยการกระทำต่อพระเพื่อให้เกิดบุญ ขอให้ลูกหลานทำบุญตายายกันให้ถูกต้องสุดท้ายก็ได้สรุปเป็นคำกลอนในเสียงสะท้อนจากกลอนธรรมไว้หมด

เสียงสะท้อนจากกลอนธรรม

ประเพณีทำบุญตายาย

ประเพณีบุญตายายของชาวใต้	นั้นมีไว้ให้ลูกหลานสมานฉันท์
สามัคคีร่วมพี่น้องปรองดองกัน	จิตผูกพันคุณธรรมไว้ในใจตน
ขอพวกเราเข้าใจในความหมาย	เพื่อคลี่คลายปริศนาน่าฉงน
ที่ต้องมีร่ำเปรตเป็นเลศกล	ด้วยเหตุผลให้ทำทานทั้งมีจน
ไม่ว่าเปรตชั้นต่ำหรือชั้นไหน	ก็มีใจเอื้อเพื่อแผ่กุศล
ชำระจิตความอยากจากใจตน	ก็จะพ้นจากเปรตในอุรา
อีกขนมนมเนยมีมากหลาย	ล้วนแต่ให้มองเห็นเป็นสังขาร
ไม่ว่าขนมต้มพองหรือหนมลา	นั้นก็มาจากปรุงแต่งแห่งปัจจัย
อีกกระดูกโกศตายายเหล่านั้นไซ้	วางตั้งไว้บังสกุลเป็นไฉน
ว่าอย่าหลงมัวมัวเมาและเวลาไป	ทุกสิ่งไม่จีรังยั่งยืนนาน
ขอลูกหลานทั้งหลายจงรีบตื่น	รับตายายให้ทำชื่อรื่นสุขสันต์
ปฏิบัติรักใคร่พร้อมใจกัน	ให้ก้านัลด้วยศีลธรรมคำดีมีใจ

ตัวตายคือคุณธรรมล้ำเลิศจิต
มีเมตตา ตถตา (สุญญตา)ไว้ในใจ
นี่คือการ บูชาส่ง ตายายแท้
ได้ชื่อว่าตัญญูรู้คุณคน

อย่าเห็นผิดเป็นตัวคนจนหลงไหล
ฉายะให้ปฏิบัติดีหนีทุกข์ทน
เป็นเครื่องแผ่อุทิศคุณบุญกุศล
เป็นมงคลเพราะทำถูกต้องหลานเอย

-นिरालย์-

ประเพณีบุญตายาย (ของเก่าผู้รู้เขาแต่งไว้)

จะกล่าวถึงเข้าเรื่อง	อันนับเนื่องวันตายาย
ประเพณีชาวใต้	ดำรงไว้สืบกันมา
โหละกุมภิษา	คณีนุหนาเชิญฟังกัน
พระเจ้าพิมพิสาร	เข้ากราบกรานภควัน
ทูลเหตุอาภพนั้น	กล่าวหม่อมฉันได้ยินเสียง
โลมาศของเพียง	ได้ยินเสียงตื่นตกใจ
อรรถกถาจารย์	ท่านกล่าวขานเป็นคำไข
สำเนียงเสียงนั้นไซ้	คือเสียงปรตอสุรกาย
ปากเล็กเท่ารูเข็ม	เนื้อตัวเต็มด้วยหนอนตาย
โกฏิที่เวียนว่าย	คำพูดในเตาไฟหลอม
ผุรื่องได้คำเดียว	น้ำร้อนเซียวกระซอกอ้อม
วนกันหม้อเล็กหย่อม	กว่าโผล่ได้พุทธรันดร
ปรตหนึ่งร้องเสียง “ทุ”	ท่านระบุถึงโทษกร
ศีลทานพาลขอขออน	สร้างทุกขร้อนผลาญวงศวาร
ปรตสองร้องเสียง “สะ”	ตั้งใจจะสมาทาน
หมกใหม่ทรมาน	หกหมื่นปีมิสิ้นสุด
ปรตสามกล่าวเพียง “นะ”	ใจหายบช้าคราเป็นมนุษย์
โทษทัณฑ์นั้นเอกอุตม์	จะสิ้นสุดได้อย่างไร
ปรตสี่ร้องเพียง “โส”	จะไม่โง่ถ้าเกิดใหม่
ได้เป็นมนุษย์ไซ้	จะเพาะกุศลศีลปัญญา
สงสารปรตสี่ตน	ยังไม่พ้นนรกหนา
โกฏิผุคตักครา	กล่าวสมาได้คำเดียว

กษัตริย์พิมพ์พิสาร	ให้สะท้อนหทัยเสียว
โอ้กรรมนำแท้เทียว	จะช่วยได้อย่างไรดี
หวนระลึกถึงญาติวงศ์	ได้เพียงทรงทำทานผลี
แม่บุญคุณศลนี้	หวังผลผ่อนให้ผ่อนคลาย
แม้ไม่ถึงกับเย็น	ก็พอเป็นเครื่องช่วยให้
คลายร้อนผ่อนกระหาย	ใครอยู่ได้บางเวลา
ดังนั้นท่านผู้ใหญ่	ทำตามไวมานานช้า
ขอโปรดทราบเถิดหนา	วันยชาติดังนี้แล.

สิ่งที่ตายายต้องการ

ตาและยายขอลาหลานกลับบ้านถิ่น	น้ำตารินหลังไหลเพราะสงสาร
มาปีไหนก็เหลวไหลไม่เอาการ	หาแต่ความสนุกสนานลูกหลานตา
รับขามาเครื่องบูชาหาไม่ได้	ยัดเหยียดให้แต่ขนมไม่รู้สา
ของอย่างนี้มีค่าน้อยด้อยราคา	อย่าเอามาบูชาขายนำอายุเกิน
ศีลนี้แหละที่ตายายอยากได้นัก	ขอหลานรักจงรับศีลอย่าเก้อเงิน
ศีลนี้แหละที่ตายายอยากได้เกิน	อย่ามัวเพลินขาดหุ่นักหลานรักตา.

-ทยาอุ-

